

ÉLETJEL, KISUGÁRZÁS, PÉLDAMUTATÁS

Életjel — Irodalmi élőlítség 3. (1972—1978)

Sajtó alá rendezte: Dévavári Zoltán és Lévay Endre.

Veljko Vlahović Munkásegyletem, Szabadka, 1978.

Amit nem ismerünk — meg se szerethetünk. Mindig is ezt vallottam; az *Életjel* — a szabadkai irodalmi élőlítség — esetében pedig különös-képp. Vallottam, mert jó néhány-szor magam is ott voltam a hittel, lelkesedéssel, rátermettséggel és igényességgel előkészített, megszervezett egyik-másik rendezvényükön; amikor meg nem lehettem ott, legalább rádió- és újsághírekből igyekeztem tájékozódni, hogy mi is történt a szárnybontogató fiatalokat maga köré tömörítő Csáth Géza Művészbaráti Körben; mit vittek színre, mit adtak elő a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadon; milyen mű hagyta el a sajtót az *Életjel* Miniatűrök vagy az *Életjel* Könyvek sorozatában.

Mondom, igyekeztem legalább lélekben ott lenni, ahol — immár húsz esztendeje — folyamatos, céltudatos művelődéspolitikai és népművelési programot valósítanak meg évről évre. Hogy mi minden fér bele ebbe a sokrétű, változatos és nem ritkán fölöttébb tartalmas és időszerű programba, az csak most derült ki igazán. Most, hogy alig pár hete az *Életjel* 3. évkönyvét is kezünkbe vehettük a hattagú szerkesztő bizottság, a szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem és a sajátos dokumentumgyűjteményt sajtó alá rendező Dévavári Zoltán és Lévay Endre jóvoltából.

Ez a kötet — akárcsak az előző kettő — plakátok, újságcikkek, vitacikkek, tanulmányok, fényképek, tusrajzok, rendezvényműsorok, sajtóvisszhangok, meleg hangú méltatások és konok ledorongolások alapján, a tények alapján szól mindarról, amit húsz évvel ezelőtt álmodtak meg Szabadkán, s azóta hol jobban, hol rosszabbul — de jobbára színvonalasan — csináltak és csinálnak egyfolytában. Művelődési és művészi igényrel, heroikus hozzáállással és mindennapi népművelői szándékkal — s általában „nem középiskolás fokon”.

De ha ebben bárki is kételkedne, elegendő, ha bárhol belelapoz — beleolvas — a 430 oldalas jubileumi emlékkönyvbe: a hitetlen tamaskodással azonnal felhagy. Nem tehet mást, mert Kolozsi Tibor huszonegy oldalas bevezető tanulmányától, összegező írásától kezdve az évkönyv ezt követő nyolc — folyamatosságról és megújhódásról valló — fejezetéig arról győz meg bennünket minden, hogy a húszéves fennállását ünneplő szabadkai *Életjelt* — kisugárzásával és példamutató ösztönzésével együtt — igenis tudomásul kell vennünk, sőt, talán épp a vajdasági magyarság egyik legnagyobb figyelmét érdemlő szellemi őrüzeként kell számon tartani. Szabadka városának 1967-ben odaítélt Októberi díja, az elmúlt két évtized alatt megrendezett mintegy 350 „nagy műsor”, s az ezeket végighallgató csaknem száz-ezer ember mindenképpen ezt igazolja. Meg az is, hogy az *Életjel* irodalmi, zenei, képzőművészeti, színpadi, nyelvművelő, versmondó rendezvényein, író-olvasó találkozóin, művészportréin, külföldi vendégművészek és írók fellépésein nemcsak tartományunk szellemi életének legjobbjai léptek fel, hanem azok a jeles személyiségek is, akik a szocialista Román vagy a Magyar Népköztársaságból jöttek el Szabadkára és „ránk figyelve” szétosztani kincseiket!

Az *Életjel* pedig — legalábbis ahogy én tudom — szívesen látott mindenkit a rendezvényein, műsorain, irodalmi és művészeti estjein, aki maga is jelt adott önmagáról, de még inkább az alkotómunka, a szellem és a közösség iránti vonzódásáról, hitéről.

Ilyen értelemben az *Életjel* 3. évkönyve is gazdag tárháza mindannak, ami 1958. október 28-tól, az elsőnek megrendezett magyar nyelvű irodalmi élőlítségétől kezdve napjainkig történt nemcsak Szabadkán, hanem tágabb értelemben véve egész tájunkon.

Aki egyszer majd higgadtan, előítélet és fölényeskedő becsmérlés nélkül üti fel ezt a mindössze háromszáz példányban megjelent könyvet, döbbenten, sőt talán épp örömmel veszi észre, hogy a sokszor elmarasztalt, bár ugyanakkor sokszor megénekelt álmos Szabadkán — és Vajdaságban is, mert hát az Életjel oda is kisugárzott — néha-néha bi-

zony egészen izgalmas dolgok történtek.

Csak ki ezért, ki azért, nem mindig akarta ezt észrevenni. Pedig illett volna. Százszorta, ezerszerte észrevenni, hogy az Életjel elszórt magja kikelt — és „a régi harcokat halatva, az elfutó mát vallatva”: Életfává terebélyesedett!

SZÜCS Imre

KÉZEN FOGVA A TÖRTÉNELEMMEL

MIHAILO LALIC: *Hadiszerencse*.

Fordította: Dudás Kálmán.

Európa Könyvkiadó, Budapest, 1978.

A mese azért szép, mert tele van alapigazságokkal, bár irrealitása vitathatatlan. A győztes a legszegényebb, a legkisebb, a legeszesebb. Ezzel szemben a történelmi igazság paradox igazság, így nem szép, inkább bonyolult, szövődményes, minden állhatatosság nélküli, időmészítő, végzetyszerű, törvényszerű folyamatosság.

Vannak, akiknek az élet csak kaland, sok „jéggel”, kicsúszkált nadrággal, örökké lengő vitorlával. A cáfolat erre — hogy ez nem így van — Mihailo Lalic *Hadiszerencséje*. Ez a regény történelmi mérleg, melynek billenése — fizikai értelemben — sosem lehet arányos. Az író precizitással, belső érzéssel átítatott kor-képet tár elénk a Crna Gora hegyvidéke között élő emberek sorsában. Ember, táj, társadalom, történelem kézen fogva jár, bilincsel összefogva. Az író vezeti őket, különös elhivatottsággal, az emberi felelősség megejtő, de szigorú fontosságával. A két világháború előtti és közti hangulatot e népközösség — melyek között ott találjuk a montenegróiakat, ószerbeket, felső brzakokat, lakacokat, törököket, ljevorekaiakat — híven tükrözi. Lalic narrátor, jó narrátor, de nem cselekményen kívül álló személy, a figyelmet végig ébren tartja, mondanivalóját az em-

beri sorsok legmélyebbjéről meríti olyannyira, hogy szinte észrevétel nélkül bármelyik balkáni népcsoport azonosíthatná, átélhetné életét, történelmét, természetesen a helyszínen, az adatok és az események eltérő változatával. Mi az, ami mégis közös?! A bélyeg — a fél évezredes török elnyomatás, amely a balkáni népekre nehezedett —, ami nem új keletű, a nyomait nehéz lemosni, el-tüntetni. A naiv olvasó azt mondhatná: kis közösség, kis probléma, de az író felnyitja szemünket, világnézetekben gondolkodik, és meggyőz bennünket arról, hogy kis nép, kis probléma nincs. A feudalizmust felváltja a kapitalizmus, a fejedelmi udvart a monopólium. Látszólag értelmetlenül hullajtja vérét az ember, a gyűlölködés, a népfaji megkülönböztetés egy majdani — még láthatatlan — egyetértés, világbéke előzménye. A kifordult gyökér visszakapaszkodik az ősi földbe az újravirágzás gyönyörű reményével. Lalic nem pesszimista — hiszen ez nem lehet írói magatartás —, végsőkéig hisz a hadiszerencsében, és ezt elhitteti az ő kis közösségével, sőt velünk is; ha csata van, kell, hogy szerencse is legyen. Ez természetes hit, természetes motiváció.

A regényben helyet kap még az egyik legszebb és leggyötrelmesebb